

TM	Г. XX	Бр. 3-4	Стр. 211 - 223	Ниш	јул - децембар	1997.
----	-------	---------	----------------	-----	----------------	-------

UDK 314.04-054 (497.1)

Prethodno saop{tewe

Pri m{qeno: 27.04.1997.

Petar Gol ubovi }

Filozofski fakul tet

Ni {

ETNI ^KI SASTAV STANOVNI [TVA JUGOSLAVI JE

Rezi me

U radu je i zvr{ ena kvanti tati vna anal i za kretawa stanovni { tva jugosl ovenski h naroda po etni -koj pri padnosti . Po naci onal nom oprededewu naroda, koji su -i ni li i bi v{ u Jugosl avi ju, razaznaje se da je ona bi la mnogonaci onal na dr`ava. Pre Drugog svetskog rata najve}i deo Musli mana u Bosni i Hercegovini i skazi vao se kao naci onal no neoprededeqen; ostali stanovnici deklarirali su se prema etni -koj pri padnosti svom narodu. Pri padnost sopstvenom narodu stvara sna`nu vezu izme|u pripadnika tog naroda. U Jugosl aviji je proveden prvi popis u istoriji stanovni { tva po na-el u etni -kog oprededewa, kada se svako sl obodno mogao i zjasni ti kojoj etni -koj strukturi pripada. Naime, prvi popis stanovni { tva iz 1948. godine omogu}io je da se razbistri broj-ani odnos pojedini h naroda u Jugosl aviji . Po etni -koj pri padnosti stanovni { tvo je podedeqeno u dve glavne grupe. Jedna grupa su ju` nosl ovenski narodi , koji u najve}em broju stanuju u Jugosl aviji , a druga su naci onal ne mawine. Demografska kretawa u Jugosl aviji po etni -koj strukturi u protekle (1948-1991) 43 godine karakteri { e opadawe stanovni { tva, usl ovqeno pre svega ni skimi opadaju}im pri rodnim pri ra{tajem. Nepovoqne tendencije u pri rodnom kretawu stanovni { tva negati vno su se odrazil e i na brojno kretawe stanovni { tva. U strukturi stanovni { tva preovla|uje sve ve}i udeo stari jih grupa, a sve mawe ml a|ih l i ca, { to ni je pogodna osnovica za budu}e pri rodno obnavqawe stanovni { tva. Nasuprot ovoj konstataciji , mo`e se zapaziti da su u ovom periodu povocno kretawe i pove}awe broja stanovnika i male neke naci onal nosti kao { to su: [iptari , Musli mani , Turci i Romi . Natal i tet ovi h naci onal nosti umnogome je uticao na ukupno pove}awe stanovni { tva jugosl ovenske zajednice.

Kqune re-i : stanovni { tvo, narod, naci onal ne mawine, etni -ki sastav, republi ke

I de ja o jugosl ovenstvu javi la se jo{ u 19. veku, uporedo sa pojavom kapi tal i sti -ki h odnosa. Kapi tal i zam je kao jaka kohezi ona si la povezi vao zemq e i narode. Pokreta-i i de je jugosl ovenstva bi li su i staknuti pol i ti -ari , kul turni i drugi javni radni ci . Ova i de ja po-el a je da se ostvaruje u toku Prvog svetskog rata. Rat je ukazao na nu` nost ujed i wewa naroda i stvarawe zajedni -ke dr` ave. Prvog decembra 1918. godi ne progl a{ eno je ujed i wewe. Stvorena je zajedni -ka dr` ava Srba, Hrvata i Sl ovenaca. To i me nosi la je do 1929. godi ne, kada je ono promeweno u Kraqevi nu Jugosl avi ju. Ovi m je ostvarena i s-torijska te` wa i potreba Jugosl ovenski h naroda.¹ Me| uti m, treba konstantovati da su grani ce jugosl ovenske dr` ave nastal e tek po zavr{ etku Prvog i Drugog svetskog rata. Za evropsku javnost to su bi le grani ce jedne od najml a| i h dr` ava sa najheterogeni jom etni -kom strukturom stanovni { tva. U voj su ` i vel i narodi Jugosl ovenskog porekla: Crnogorci , Hrvati , Makedonci , Musli mani , Sl ovenci i Srbi , i pri padni ci grani -ni h naroda, l tal i jani , ma| ari , Rumuni , Bugari , Al-banci . Osi m ovi h, bi lo je pri padni ka naroda koji su tokom rata bi li osvaja-i : Nemci , Austrijanci , Turci kao i oni h naroda koji su do{ li sa osvaja-i ma: Romi , ^esi , Sl ovaci , Ukraji nci , Rusi ni , Poqaci .²

Ovakav etni -ki sastav sa grupama jugosl ovenskog, { i reg sl ovenskog i nesl ovenskog porekl a, sa razl i -i ti m kul turama i jezi ci ma, bi o je posl edi ca poznati h i storijski h zbi vawa i mi-graci oni h tokova sever-jug i zme| u Evrope i Bal kana, Azi je i Evrope. Stvarawe zajedni -ke dr` ave je povezal o naci onal ne grupe na razl i -i tom ni vou narodnog i naci onal nog razvoja, jer su i h i storijske pri l i ke dovel e pod vl ast i l i u neposredan do-di r sa razl i -i ti m dru{ tvi ma, kul turama i dr` avama.³ Tako je Kraqevi na Jugosl avi ja okupi la narode na razl i -i tom stepenu ne samo ekonomskog i dru{ tvenog, ve} i etni -kog razvoja.

U ovako stvorenoj dr` avi , i nsti tuci onal ni odnosi ni su bi li re{ eni po pri nci pi ma etni -ke ravnopravnosti , al i su se posl e zavr{ etka Drugog svetskog rata na{ la takva re{ ewa. Tako su etni -ku posebnost dobi li Makedonci , Musli mani i Crnogorci . Me| uti m, treba ista} i da je 1941, posl e sl oma Kraqevi ne, teri tori ja Jugosl avi je raskomadana i podeqena.

¹ Enci kl opedijski l eksi kon - mozai k znawa, Beograd, 1970, str. 293 i 294.

² R. Petrovi } : Etni -ki me{ ovi ti brakovi u Jugosl avi ji , Beograd, 1985, str. 25 i 26.

³ I sto, str. 27.

Došlo je do genocida naročito prema srpskom narodu koji je došao u NDH i u Bosni veliki ko uništewe. Zahvaćuju i oslobođi la-kom ratu, došlo je do spasa srpskog a i drugi h naroda, i do irewa bratstva različitih naroda kroz zajedničku borbu.⁴

Ovako stvorena nova Jugoslavija i velja je pedeset godina, kada je došlo do zdvajawa secesionističkih republika - Hrvatske i Slovenije. A kasnije se zdvajaju Bosna i Hercegovina, Makedonija, a u najnovijoj trećoj Jugoslaviji - ostale su Srbija i Crna Gora.

Sastav i karakteristike stanovništva po nacionalnoj pripadnosti i spiti vani su u svim posleratnim popisima stanovništva u Jugoslaviji (1948, 1953, 1961, 1971. i 1981. godine). Odgovor na pitanje o nacionalnosti upisivao se slobodno prema osećawu stanovnika kojoj nacionalnosti pripada. Ovakva način deklarirawa o nacionalnoj pripadnosti potpuno odgovara usvojenom ustavu i politici o ravnopravnosti naroda i nacionalnih manjina u Jugoslaviji kao i politici slobodnog opredewawa svih wenih građana.⁵

Nacionalni sastav Jugoslavije po popisima stanovništva 1948.

Po nacionalnom opredewawu naroda Jugoslavija je bila mnogonacionalna držawa. Svi narodi Jugoslavije izražili su se o pripadnosti nekom od naroda, osim Muslimana u Bosni i Hercegovini, koji su se izjasnili kao nacionalno neopredeweni.

U Jugoslaviji je nakon oslobođewa sproveden popis stanovništva po nacionalnosti u slobodnog narodnog opredewawa, u kojem se svako mogao slobodno i zjasniti kom narodu pripada. Ako neko nije želio da se nacionalno opredeli, mogao je to slobodno i reći. Prvi popis stanovništva nakon završetka Drugog svetskog rata bio je 1948. godine. Ovaj popis pokazao je da je Srba u Jugoslaviji bilo 6,5 miliona i da su oni i ni li najbrojniji narod (41,5% sveukupnog stanovništva). Po brojnosti na drugom mestu bili su Hrvati, bilo ih je 3,8 miliona ili 24,0% stanovništva Jugoslavije. Slovenci su sa 1,4 miliona i ni li 9,0% ukupnog broja stanovnika. Makedonaca na i tavom području Jugoslavije bilo je 810 hiljada ili 5,0% stanovništva Jugoslavije. Najmalobrojniji narod bili su Crnogorci sa 426

⁴ Isto, str. 27.

⁵ Razviti stanovništva Jugoslavije u posleratnom periodu, I nsti tut društvenih nauka - Centar za demografska i strani vawa: Beograd, 1974.

hi qada ili 2,7%. Muslimana - koji su slovenskog porekla i govore srpskim jezikom, a koji su se izjasnili kao nacionalno neopredeljeni bilo je 809 hi qada ili 5,0% stanovništva Jugoslavi je. Najveći broj `iveo je u Bosni i Hercegovini, tj. 788 hi qada. Oni su `inili 71,8% svih Muslimana. Muslimani Bosne i Hercegovine opredelili su se, prema popisu od 1948. godine, tako { to se 72 hi qade izjasnili kao Srbi, a 26 hi qada kao Hrvati. U Srbiji se 10 hi qada Muslimana izjasnili kao neopredeljeni, a 83 hi qade kao Srbi. U Makedoniji se 37 hi qada Muslimana izjasnili kao Makedonci.⁶

Prema istom popisu, drugu veliku grupu `inili su pripadnici nacionalnih manjina, koji jednim delom `ive u Jugoslaviji, a matricom je u drugim dr`avama. Istorijski uslovi uticali su da su nacionalne manjine sme{tene ili kao zajednica ili su izme{ane s jugoslovenskim narodima i `ive u pograni`nim krajevima. To su pripadnici ovih naroda (podaci su dati po veli`ini u hi qadama):

- [iptari 750 ili 4,7% (Srbija, Kosmet 532, Makedonija 197);
- Ma|ari 496 ili 3,2% (Srbija, Vojvodina 434, Hrvatska 51);
- Vlasi 103 ili 0,7% (Srbija, u`a 93);
- Turci 98 ili 0,6% (Makedonija 96);
- Slovaci 84 ili 0,5% (Srbija 73, Hrvatska 10);
- Talijani 80 ili 0,5% (Hrvatska 76);
- Cigani 73 ili 0,4% (Srbija 52, Makedonija 20);
- Rumuni 64 ili 0,4% (Srbija, Vojvodina 63);
- Bugari 61 ili 0,4% (Srbija 59); i
- Nemci 55 ili 0,4% (Srbija 41, Vojvodina 32, Hrvatska 10).

Prema popisu 1948. godine bilo je i `eha, Rusa, Ukrajinaca, ne{to mawe Poqaka, Jevreja, Grka i drugi h.⁷

Brojnost i teritorijalni raspored po republikama

Prema podacima navedenog popisa Srba je bilo 6,5 miliona, od tog broja 4,8 miliona ili 74% `iveo je u Srbiji. Izvan Srbije `iveo je 26%. Srbi su jo{ `iveo u Bosni i Hercegovini 1.136000, ili 17,9% od ukupnog broja. U Hrvatskoj je

⁶ R. Bi|ani}: Stanovništvo FNRJ po nacionalnoj pripadnosti, "Hrvatsko kol o", godi {te {esto, Matrica hrvatska, Zagreb, 1953, str. 76.

⁷ Isto, str. 76.

` i vel o 534000 Srba i l i 8,3%. Hrvat i su, prema i stom popi su, druga grupa po brojnosti , sa 3 mi l i ona i l i 79% svi h Hrvata u Jugosl avi ji . Van Hrvatske ` i vel o je 21% Hrvata. Hrvata je bi lo u Bosni i Hercego vi ni 614000 i l i 16%. U Srbi ji Hrvata je bi lo 170000 i l i 4,5% pri padni ka hrvatskog naroda. Od ovog broja, u Vojvodi ni je ` i vel o 134000, a u u` oj Srbi ji 31000. U Sl oveni ji je ` i vel o 16000 Hrvata, najvi { e u Prekomurju i [ tajerskoj. U Crnoj Gori bi lo je 7000 Hrvata (u Boki Kotor-skoj).<sup>8</sup> Sl ovenci su ugl avnom, (od 95%) ` i vel i u Sl oveni ji , a bi lo i h je 1,4 mi l i ona. Van Sl oveni je bi lo je 5% Sl ovenaca, i to 34000 u Hrvatskoj i 21000 u Srbi ji . Makedonci (pri bl i ` no 97%), okupceni su u Makedoni ji , a bi lo i h je 789000. Van Makedoni je ` i vel o je jo{ 18000 i l i 2,6% i to ugl avnom u Srbi ji (2,2%). Crnogorci su najvi { e rasuti po Jugosl avi ji . Wi h 342000 ` i vel o je u Crnoj Gori (80%). Ostal i h 20% najvi { e je bi lo u Srbi ji (75000 i l i 17,7%). Od ovog broja, 31000 naseqeno je u Vojvodi ni , 28000 na Kosmetu, a 16000 u u` oj Srbi ji . Musl i mani , naci onal no neopredeceni najvi { e su ` i vel i u Bosni i Hercego vi ni (97,5%).

Od ukupnog broja pri padni ka pojedini h naroda u okvi ru naci onal ni h republ i ka ` i vel i su: od svi h Srba u Jugosl avi ji , u Srbi ji je ` i vel o 79,2%; od svi h Hrvata, u Hrvatskoj je ` i vel o 79,2%; od svi h Sl ovenaca u Sl oveni ji je ` i vel o 95,3%; od svi h Makedonaca u Makedoni ji je ` i vel o 97,4%; od svi h Crnogoraca u Crnoj Gori ` i vel o je 80%.⁹

Na osnovu ovi h podataka mo` e se zakqu-i ti da je van svoje u` e teri tori je ` i vel o 26,3% Srba, 20,8% Hrvata, 4,7% Sl ovenaca, 2,6% Makedonaca i 20% Crnogoraca (mi sl i se samo na stanovni { tvo u grani cama druge Jugosl avi je).

Bosna i Hercego vi na je bi la naci onal no me{ ovi ta republ i ka u kojoj je ` i vel o 17,3% svi h Srba, 16,2% svi h Hrvata i 97,5% svi h naci onal no neopredeceni h Musl i mana.

Tako|e naci onal na struktura je veoma razu|ena i u Vojvodi ni . Ona okupqa 12,9% svi h Srba, 4,5% svi h Hrvata, kao i 87,4% svi h Ma|ara, koji ` i ve u Jugosl avi ji . U Pokraji ni Kosmet ` i vi 534000 [i ptara. Tu je koncentri sano 66% ukupnog broja [i ptara u Jugosl avi ji .

Naci onal ni sasat av republ i ka

Ako se i ma u vi du naci onal ni pri nci p mo` e se uo-i ti da

⁸ I sto, str. 77.

⁹ I sto

su republike uglavnom bile homogenog nacionalnog sastava, osim Bosne i Hercegovine.

U Srbiji Srbi su činili 73,9% ukupnog stanovništva. Ostalih 26,1% stanovništva Srbije čine Hrvati (2,6%), Crnogorci (8,1%) i Mađari (6,6%). U ovoj Srbiji Srbi su činili 92,3% stanovništva, a nacionalne manjine 6,1%. Vojvodina je imala 50,6% Srba, 8,1% Hrvata, 1,8% Crnogoraca. Zanimljivo je da nacionalnih manjina bilo je 25,6% Mađara, 4,3% Slovaka, 3,6% Rumuna, 1,9% Nemaca, itd. Na Kosmetu je bilo najviše Crnogoraca, koji su činili 68,5% stanovništva. Srbi su činili 23,4% stanovništva, Crnogorci 3,9%, Hrvati 0,7% i drugi.¹⁰

Stanovništvo Hrvatske 79,1% su činili Hrvati. Zanimljivo je bilo Srba (14,5%). Svaki sedmi stanovnik Hrvatske je bio Srbin. Slovenci su činili jedan posto, a od nacionalnih manjina najviše je bilo Italijana (2%) i Mađara (1,3%).

Najhomogenija je bila Slovenija: 97% stanovništva su Slovenci. U ovoj su Hrvati činili jedan posto stanovništva Slovenije.

Makedonija je imala raznovrsniji sastav stanovništva. Makedonaca je bilo 68,5%. Srba u Makedoniji je bilo 30000, a ostalih (Hrvata, Slovenaca, Crnogoraca) zanemarivo broj. Posle Makedonaca najbrojniji su bili Crnogorci (17,1% stanovništva). Turaka je bilo 8,3%.

Crnu Goru naseljavao je 90,7% Crnogoraca. Na drugom mestu su bili Crnogorci (5,5%), dok Srbi i Hrvati činili veoma mali procenat stanovništva ove republike.

Stanovništvo Bosne i Hercegovine bilo je mešovito. U ovoj republici Srbi su činili 44,3% stanovništva. Neopredeljeni Muslimani učestvuju sa 30,7%, a Hrvati sa 23,9%. Nacionalnih manjina skoro da nije bilo (0,7%).¹¹

Na osnovu iznetog lako je zaključiti da je najhomogenija republika bila Slovenija, potom Crna Gora, a zatim Hrvatska i Srbija.

Sastav stanovništva Jugoslavije prema nacionalnoj pripadnosti 1961. i 1971. godine

Sastav stanovništva po nacionalnoj pripadnosti po popisu 1961. i 1971. godine pokazuje da 89,9%, odnosno 88,3% ukupnog stanovništva, čine jugoslovenski narodi, 10,2 odnosno 11,7% jugoslovenske nacionalne manjine (tabela 1). U tabeli

¹⁰ Isto, str. 78.

¹¹ Isto, str. 79.

su, pored podataka popisa iz 1961. godine, izneti i podaci iz popisa iz 1971. godine.¹²

Tabela 1. Stanovništvo Jugoslavije prema nacionalnoj pripadnosti po popisima 1961. i 1971. godine

Nacionalna pripadnost	1961. Br.stanov.	%	1971. Br.stanov.	%	Indeks 1971 1961
Srbi	7806213	42,4	8143246	39,8	104,3
Hrvati	4293860	23,3	4526782	22,1	105,4
Slavenci	1589192	8,6	1679032	8,2	105,5
Makedonci	1045530	5,6	1195789	5,8	114,2
Crnogorci	513833	2,7	508843	2,5	99,0
Muslimani	972954	5,3	1729932	8,5	177,8
Jugoslaveni	317125	1,7	273077	1,3	86,1
Čiptari	914760	4,9	1309523	6,4	143,3
Mađari	504368	2,7	477374	2,4	94,6
Turci	182964	0,9	127920	0,6	69,9
Slavaci	86433	0,4	83656	0,4	96,7
Rumuni	60862	0,3	58570	0,3	96,2
Bugari	62624	0,3	58627	0,3	93,6
Italijani	25615	0,1	21791	0,1	85,0
Česi	30331	0,1	24620	0,1	81,1
Ostali	142627	0,7	233779	1,1	163,9
Nepoznati					
Ukupno	18406664	100,0	20450556	100,0	

Izvor: RZS Popis stanovništva i stanova 1961. i 1971. god.

Sastav stanovništva Jugoslavije prema nacionalnoj pripadnosti u razdoblju od 1961. do 1971. godine pretrpeo je izvesne promene. Analiza pokazuje da su prirodne komponente kretanja stanovništva (natalitet i mortalitet), kao i migracije kod većine nacionalnosti još uvek značajan faktor prilikom primene subjekti vnog i zračavanja nacionalnosti. S obzirom na iznete podatke o brojnom kretanju stanovništva, može se konstatovati da je brži porast stanovništva zapažen kod Makedonaca, Muslimana i Albanaca, tj. nacionalnosti koje su imale prirodni priraštaj i znad proseka za Jugoslaviju. Međutim, broj Muslimana premažuje njihov prirodni priraštaj. Ovo se može objasniti i weni com da se znatan broj Muslimana pri likom popisa stanovništva deklarirao kao

¹² Razvi tak stanovništva Jugoslavije u posleratnom periodu, In sti tut društvenih nauka - Centar za demografska i straživawa, Beograd, 1974. str. 159

druga nacionalnost (Srbin ili Hrvat).

Sastav stanovništva po republikama i pokrajinama prema etničkoj pripadnosti po popisu od 1971. godine, tako je prikazan. Prema ovom popisu u Bosni i Hercegovini u najvećem procentu bilo je Muslimana (39,6%), a zatim Srba (37,2%) i Hrvata (22,1%). Ostale nacionalnosti su zastupčene u malom procentu - oko 0,6. Međutim, bilo je i onih koje se nisu izjasnili ili su nepoznati (1,7% ukupnog stanovništva Bosne i Hercegovine). U Crnoj Gori najviše je bilo Crnogoraca (67,2%), zatim Muslimana (13,3%), Srba (7,5%), Albanaca (6,7%), a najmanje je bilo Hrvata (1,7%). Ostale nacionalnosti činile su 0,6%. Oni koji se nisu izjasnili, ili nepoznati, bilo je 3,0% stanovništva Crne Gore. Hrvatska je posle Slovenije bila najhomogenija. Najveći broj stanovnika bili su Hrvati (79,4%), pa Srbi (14,2%), Slovenci (0,7%), Muslimani (0,4%), nepoznati (0,4%). Ostalih naroda Jugoslavije bilo je 1,8%, a drugih 0,3%. Dok je u grupi "Nisu se nacionalno izjasnili" i "Nepoznati" bilo 2,3% ukupnog stanovništva. Najveći broj stanovnika Makedonije bili su Makedonci (69,3%), a zatim Srbi (2,8%), Albanci (17,0%), Turci (6,6%). Ostalih pripadnika bilo je 0,8%, dok je u grupi "Ostale nacionalnosti" bilo 2,9%, od toga Roma bilo je 1,5%, a u grupi "Nisu se nacionalno izjasnili" i "Nepoznati" bilo je 0,4%. Slovenija je po popisu iz 1971. bila najhomogenija. U njoj je živelo 94,0% Slovenaca, 2,5% Hrvata, 1,2% Srba, 0,5% Mađara, 0,2% Italijana. Ostalih je bilo 1,6%. U Srbiji je živelo stanovništvo srpske nacionalnosti (71,2%). Ali je bilo 1,5% Crnogoraca, 2,2% Hrvata, 1,8% Muslimana, 11,7% Albanaca, 5,1% Mađara, 0,9% Slovaka. Ostalih je bilo 2,4%. U grupi "Nisu se nacionalno izjasnili" i "Nepoznati" nalazilo se 2,1% ukupnog stanovništva Srbije. Na većem području Srbije živeli su u najvećem broju Srbi (89,5%), pa Crnogorci (1,1%), Hrvati (0,7%), Makedonci (0,5%), Muslimani (2,4%), Albanci (1,2%), Bugari (0,8%). Ostalih je bilo 0,6%, a drugih nacionalnosti 0,9%. Roma je bilo 0,5% i Vlaha 0,3%. U grupi "Nisu se nacionalno izjasnili" bilo je 1,6% ukupnog područja Srbije. Vojvodina je 1971. godine bila etnički najheterogenije područje. Ukupan broj stanovnika činili su: 1,9% Crnogorci, 7,1% Hrvati, 0,8% Makedonci, 55,8% Srbi, 21,7% Mađari, 2,7% Rumuni, 1,0% Rusini, 3,7% Slovaci i 0,9% ostalih naroda i nacionalnih manjina u Jugoslaviji. Na ostale etničke grupe dolazi 1,2% stanovništva Vojvodine. U grupi "Nisu se nacionalno izjasnili" i "Nepoznati" bilo je 3,1% stanovnika Vojvodine. Na Kosovu i Metohiji živeli su pripadnici ovih naroda i na-

cionalnih manjina: Albanci (73%), Crnogorci (2,5%), Hrvati (0,7%), Muslimani (2,1%), Srbi (18,4%), Turci (1,0%) i pripadnici ostalih naroda i nacionalnosti, odnosno etničke grupe, (1,3%), od čega je 1,2% Roma.¹³

Brojnost i teritorijalni raspored 1981.

Prema popisu 1981. godine najbrojniju etničku grupu u jugoslavenskom stanovništvu činili su Srbi (8,1 milijun ili 36,6%). Po tom popisu Srbi su takođe činili 66,4% stanovništva Srbije, 85,4% u Srbiji, 58,4% Vojvodine i 13,2% Kosova. Trećinu stanovnika Bosne i Hercegovine činili su Srbi - 32,0%. U Hrvatskoj ih je bilo 11,5%, a između 2 i 3% u ostalim republikama. Od ukupnog broja Srba, 75,9% živelo je u Srbiji, a 58,9% u Srbiji. Za jugoslavenske prilike to predstavlja prilično visok stepen koncentracije jednog naroda u okviru matične republike.

Muslimana je bilo 1,99 miliona ili 8,9% ukupnog stanovništva. Oni su bili najbrojnija etnička grupa (39,5%) stanovnika Bosne i Hercegovine. U Crnoj Gori živeli su 13,4%, na Kosmetu 3,7%, u Srbiji 2,7% i Makedoniji 2,1% ukupnog stanovništva. [to se tiče njihove koncentracije, 81,5% pripadnika ovog naroda živelo je u Bosni i Hercegovini, i to uglavnom u centralnom delu republike. U Srbiji živelo je 7,6% ukupnog broja Muslimana, i to u Sanjaku, a 3,9% u Crnoj Gori - u njenom severnom delu. Na Kosmetu je živelo 2,9% ukupnog broja Muslimana i 2,0% u Makedoniji, i to u severnom delu. U ostalim delovima bivše Jugoslavije imao je manje (Hrvatskoj, Sloveniji i Vojvodini), uglavnom su dosegnuti u velikim industrijskim centrima.

Po brojnosti Slovenici su bili na četvrtom mestu sa 1,7 milijuna stanovnika, čineći 7,8% stanovništva Jugoslavije. U svim popisima, pa i u ovom, imaju najveću koncentraciju na etnički jedinstvenoj teritoriji. Uglavnom od ukupnog broja Slovenaca 97,7% živelo je u svojoj republici i činilo 90,5% stanovništva. U ostalim republikama živeli su mali broj, i to uglavnom po gradovima.

Jugoslavena je po popisu 1961. bilo 317124, 87% živelo je u Bosni i Hercegovini, čineći 8,4% ukupnog stanovništva, dok u drugim krajevima zemlje nisu nigde imali više od 0,6%. Najveći broj lica određeni kao Jugoslaveni bili su muslimani-

¹³ Isto, str. 166

skog porekla. Ovome je doprineo nepogodno klasifikacijsko re{ewe: 1948. popisivani su kao "Muslimani - neopredeljeni", 1953. kao "Jugoslaveni - neopredeljeni", 1961. kao "Muslimani u etni~kom smislu" (dok je klasifikacija nosila naslov "Stanovni{tvopodalnosti"). Kada je 1971. godine grupa dobila u popisu tretman kao i ostali narodi jugoslovenskog porekla, do{lo je do porasta Muslimana od 0,9 na 1,7 miliona, a istovremeno do pada Jugoslavena u Bosni i Hercegovini na 43 hiljade ili 16% od ukupnog broja u zemci.¹⁴

Dok je broj Jugoslavena izme|u popisa 1961. i 1971. opao u Bosni i Hercegovini, on je u ostalim republikama bitipove}an. Izme|u 1971. i 1981. broj Jugoslavena se pove}ao od 273077 na 1,2 miliona, dakle za preko ~etiriputa. Od ovog broja 36,3% `ive u Srbiji (22,3% u podru~ju bez pokrajina, 13,7% u Vojvodini i samo 0,2% u Kosovu), 31,3% u Hrvatskoj i 26,8% u Bosni i Hercegovini. U 1981. Jugoslaveni se naj~e}e sre}u u Vojvodini i Hrvatskoj, preko 8%, a najre}e u Makedoniji i Kosovu i Metohiji.

Albanaca u 1981. bilo je 1,7 miliona, te dolaze na peto mesto, `ive 7,7% ukupnog stanovni{tva Jugoslavije. Na Kosmetu ih je 77,4%, a 19,8% `ive stanovni{tvo Makedonije. U u`oj Srbiji `ivi oko 1,3%, a u stanovni{tvu Crne Gore `ive 6,5% stanovni{tva. Od ukupnog broja Albanaca, 80,9% `iva na Kosmetu, a 21,8% u Makedoniji. U u`oj Srbiji `ivi 4,2%, Crnoj Gori 2,2%. U pogledu teritorijalne nase}enosti, sem na Kosmetu, nase}enost Albanaca se pru}a prema zapadnoj Makedoniji, ju`omoravskom kraju i jugoistoku Crne Gore, `ive}i kontinuitet nase}enosti, koji obuhvata 95,0% ukupnog broja Albanaca.

Makedonci su koncentrisana grupa, sa 95,5% svojih pripadnika u okviru matirne republike. Me|utim, potrebno je ukazati da Makedonija ima heterogenu strukturu, tako da u voj Makedonci `ive 67,9% stanovni{tva. Izvan Makedonije `ivi samo 2,5% Makedonaca i to 2,2% u u`oj Srbiji, uglavnom na podru~ju Beograda i 1,4% u Vojvodini, prete}no u op{tin Pan~evo.

Crnogorci su u Jugoslaviji bili najmalobrojniji i najmawe koncentrisana grupa. U 1981. bilo je 0,57 miliona ili 2,6% u ukupnom stanovni{tvu. Oni su `ivili 68,5% stanovni{tva Crne Gore, a njihova malobrojnost pokazuje da imaju niskou~e}e u stanovni{tvu ostalih delova: 2,1% u Voj-

¹⁴ R. Petrovi}: Etni~ki me{oviti brakovi u Jugoslaviji. - Op. cit., s. 27.

vodi ni , 1,7% na Kosmetu i 1,4% u centralnoj Srbiji . Od ukupnog broja Crnogoraca 69,2% živi u Crnoj Gori , ni ži stepen republi -ke koncentracije imaju još samo Romi u Jugoslaviji . Jedna četvrtina ukupnog broja Crnogoraca živi u Srbiji . Najveći broj živi u u`oj Srbiji 13,3%, od čega više od polovine na prostoru Beograda. U Vojvodini živi 7,5% ukupnog broja Crnogoraca, nasećeni h u gradskim nasećima, ali uglavnom su koncentrisani u centrima poratne kolonizacije, u opštinama Kula, Vrbas i Mali Iloč . Od ukupnog broja Crnogoraca 3,7% je 1981. živel o na Kosmetu, u najvećim centrima i graničnom delu prema svojoj republici . U Bosni i Hercegovini živi 2,4%, u Hrvatskoj 1,7% od ukupnog broja Crnogoraca, pretežno po najvećim ekonomskim centrima.

Mađari su koncentrisani u Vojvodini sa 90,3% svojih pripadnika, 6,0% u Hrvatskoj (u Slavoniji), 2,2% u Sloveniji (u Pomurju) i 1,2% na području Beograda.

Roma je, po istom popisu, bilo 168,1 hiljada ili 0,7% stanovništva. Najviše ih ima u Makedoniji , 2,3% i Kosmetu 2,1%, a u u`oj Srbiji i Vojvodini po jedan procenat. Dve trećine pripadnika romske grupe živi u graničama Republike Srbije, i to 34,0% u u`oj Srbiji , 20,3% na Kosmetu i 11,7% u Vojvodini . Oni su disperzirana grupa, i žive uglavnom u istočnom delu Jugoslavije. Od ukupnog broja Roma, oko 25,7% živi u Makedoniji , 4,3% u Bosni i Hercegovini , 2,3% u Hrvatskoj. Romi su, po popisu 1981. i mali 54,9 hiljada stanovnika, od čega je 97,7% živel o u Srbiji . Oni su uglavnom nastaweni u Banatu. Od ukupnog broja Ličana, 86,1% živi u Vojvodini , 11,6% u u`oj Srbiji i 1,1% u Hrvatskoj.

Od približno 36,1 hiljada Bugara 85,0% živi u u`oj Srbiji , a koncentrisani su oko Dimitrograd i Bosilegrada. Od ukupnog broja Bugara 7,0% živi u Vojvodini , i to na jugu Banata, 5,5% u Makedoniji , najviše u Skopju.¹⁵

Rusi na ima oko 23,3 hiljada stanovnika. Od njihovog broja, 82,0% živi u Vojvodini , u opštinama Kula, Vrbas, @abaq i [id. U Hrvatskoj živi 14,3% Rusi na oko Daruvara, dok je 1,9% od ukupnog broja Rusi na u centralnoj Srbiji , odnosno u Beogradu.

^eha ima 19,6 hiljada. Više od polovine nastaweno je u opštini Daruvar i Grbečko polje u Hrvatskoj, Prwavor u Bosni , Bela Crkva (Vojvodina), dok se ostali nalaze u Zagrebu, Beogradu i Novom Sadu.

¹⁵ Isto, str. 30

Broj Italijana je 15,1 hiljada. Najveći broj je nastaven u Hrvatskoj i Sloveniji, i to pored mora. Ima ih i u općini Prwavor u Bosni.

Ostale etničke grupe imaju manje od 10 hiljada pripadnika, i pitawe je da li se mogu smatrati kao grupe, jer ih je malo, i rasute su (irom Jugoslavije: Austrijanci, Grci, Jevreji, Nemci, Rusi i dr.

U Jugoslaviji je bilo 17,6 hiljada pripadnika ostalih grupa i 153,5 hiljada Italijana pripadnost nije poznata. U kategoriji "Nacionalno se nisu izjasnili", pored Jugoslavena ima još 46,7 hiljada koji su odbili da daju odgovor kome narodu pripadaju, i 25,7 hiljada onih koji su se izjasnili regionalno: da su Ličani, Banani, Slavonci, i td.¹⁶

Na osnovu ovoga može se zaključiti da su u posleratnom razdoblju nastale razlike u rastu naroda i nacionalnih manjina koje su uslovlile znatne promene na etnografskoj karti Jugoslavije. Od čezdesetih godina u nacionalnoj strukturi Jugoslavije znatno je smanjeno Srba, Crnogoraca, Hrvata, Slovenaca i Mađara u korist udela Albanaca, Muslimana i Roma. Skoro svi jugoslavenski narodi učili su u fazi biološke depopulacije. I zuzetak su i njih Srbi na Kosovu i Metohiji, koji pored masovnog iseljavanja uvek održavaju pozitivnu stopu prirodnog priraštaja. Posebno se može istaći da se nakon ovakvog dugoročnog negativnog demografskog procesa, može očekivati da će nacionalni sastav Srbije biti poddominantnijim udjelom prirodnih priraštaja naznačenih nacionalja. Naime, sledi zaključak o dačem porastu udela Albanaca, Muslimana i Roma u nacionalnoj strukturi stanovništva Srbije. Potrebno je da država interveniše i pruži pomoć u kontinuiranom razvoju srpskog stanovništva, kako bi se izbegla dača biološka depopulacija.

---

¹⁶ Isto, str. 31

Petar Golubović, Niš

THE ETHNIC STRUCTURE OF THE POPULATION IN YUGOSLAVIA

Summary

This paper is a survey of the change in number of Yugoslav population according to ethnic affiliation. According to the declaration of nations by which Yugoslavia was constituted of, it is clear that Yugoslavia was a multinational state. Before the World War II most of the Moslems in Bosnia and Herzegovina did not declare themselves a nation; the rest of the population declared themselves according to the ethnic affiliation. The ethnic affiliation makes a strong bond among the members of a nation. Yugoslavia took the first population census in the history of population which was based on ethnic affiliation where everyone was free to declare himself ethnically. Namely, the first population census from 1948 clearly showed the ratio between the number of particular nations in Yugoslavia. According to ethnic affiliation the population has fallen into two groups. One group is made up of South Slavic nations, who mostly live in Yugoslavia, and the other are national minorities. The demographic changes based on the ethnic structure in Yugoslavia in the past forty three years (1948-1991) are characterized by decrease in population which has been determined by a low and decreasing population growth. The negative tendencies in population growth have negatively influenced the number of population. The population structure shows a great number of old people, and a small number of young people, which is not an appropriate basis for the future regeneration of population. On the contrary, it is evident that a positive change and an increase of population characterize some nationalities like the Albanians, the Moslems, the Turks and the Gypsies. The birthrate of these nationalities has influenced to a great extent the increase of population in Yugoslavia.

Key words: population, nation, national minorities, ethnic structure, republics